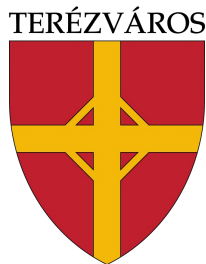

Zsidóság, előítéletesség, álhírek

Oktatási segédanyag fiatalokkal foglalkozó
szakemberek számára

Political Capital - Haver Alapítvány
Helyi Polgárok a Párbeszédért projekt
2021.

A Helyi Polgárok a Párbeszédért projekt támogatói

- Dutch Jewish Humanitarian Fund
- Budapest VI. kerület Terézváros önkormányzata
- Budapest VII. kerület Erzsébetváros Önkormányzata
- Budapest XI. kerület Újbuda önkormányzata

Bevezető

- A Helyi Polgárok a Párbeszédért projekt keretében elkészült oktatási segédanyag azért jött létre, hogy segítséget nyújtson a fiatalokkal dolgozó szakembereknek, hogy fellépjenek az előítéletes és kirekesztő gondolkodással szemben, és fejlesszék a kritikus gondolkodás képességét a fiatalok körében.
- Az oktatási anyag célja, hogy támogassa a fiatalokkal foglalkozó szakembereket, hogy hatékonyabban kezeljék a munkájuk során esetlegesen tapasztalt előítéleteket, tabuk nélkül beszélgethessenek fiatalokkal a zsidóságról és mélyebben megismerjék az álhírek működését és kezelésük lehetőségeit.
- Az anyag a projekt keretében tartott iskolai foglalkozások és tanári workshop tematikájára és feladataira épül.

Bevezető

- Az oktatási anyag négy fő részből épül fel. Az első rész a radikalizáció és szélsőségesség témáját mutatja be röviden, mely az anyag kontextusát adja. Az ezt követő három rész a célokban megfogalmazottakhoz illeszkedve az előítéletesség és kirekesztés, az identitás és a zsidó identitás, és az álhírek és összeesküvés-elméletek témáit járják körbe.
- Az első kivételével minden téma három részből épül fel:
 - ◆ egy elméleti anyagból, mely bemutatja az adott témát;
 - ◆ gyakorlati feladatokból, melyek segítségével a témák feldolgozhatóak fiatalokkal;
 - ◆ és a témához hasznos anyagok gyűjteményéből.
- A lábjegyzetelt hivatkozások, felhasznált források és további irodalom az egyes fejezetek végén található.

Tartalomjegyzék

- [1. Radikalizáció, szélsőségesesség](#)
- [2. Sztereotípiák, előítéletek diszkrimináció](#)
 - ◆ [Előítéletek és antiszemitizmus Magyarországon](#)
 - ◆ [Feladatok](#)
 - ◆ [Források, hasznos linkek](#)
- [3. Identitás, zsidó identitás](#)
 - ◆ [Feladatok](#)
 - ◆ [Források, hasznos linkek](#)
- [4. Álhírek, összeesküvés-elméletek](#)
 - ◆ [Feladatok](#)
 - ◆ [Források, hasznos linkek](#)

1. Radikalizáció, szélsőségesesség

Mit nevezünk radikalizációnak?

- A radikalizáció a szélsőségessé válás folyamata, amely során az egyén/csoport egyre negatívabb véleményt alakít ki, egyre durvábban lép fel egy másik csoporttal szemben, miközben mindezt jogosnak és elfogadhatónak tartja.
- A radikalizációnak számos jele lehet – például, ha valaki
 - nem hajlandó tudomást venni a sajátjától eltérő véleményekről;
 - nem hajlandó kapcsolatba lépni olyan csoporthoz tartozókkal, amellyel szemben előítéletei vannak;
 - összeesküvés-elméletekben hisz;
 - hirtelen és gyökeresen megváltoztatja a gondolkodását, viselkedését, öltözködését;
 - egyoldalú, leegyszerűsítő magyarázatokban hisz és ilyen tartalmakat oszt meg online;
 - szélsőséges ideológiák és csoportok szimbólumait használja.

Mi a radikális, szélsőséges vélemény?

- Radikális, szélsőséges véleménynek általában azok a nézetek, cselekedetek és viselkedési módok számítanak, melyek eltérnek az általánosan elfogadott normáktól, szabályoktól, szembehelyezkednek azokkal.
 - Időben és térben változik a megítélése → számít, hogy valami mikor és hol hangzik el
 - Radikális → szélsőséges = az alapján, hogy mennyire tér el a normától
- A radikális és szélsőséges vélemény nem mindig negatív, adott esetben szükséges lehet a társadalmi változások eléréséhez. Ami biztosan elfogadhatatlan, az az erőszak alkalmazása, és az arra történő felszólítás.
- Veszélyes és káros általában a világnézeti szélsőségesség, melynek fontos elemei:
 - „Mások” megkülönböztetése → elutasítása → gyűlölete
 - A saját meggyőződés kizárólagosságába vetett hit

A radikális, szélsőséges érvrendszer jellemzői

A radikális, szélsőséges érvrendszernek öt fő alkotóeleme van:

1. Megkonstruált „mi”–„ők” szembeállítás: a kizárólag pozitív tulajdonságokkal felruházott „saját” csoport negatív tulajdonságokkal felruházott „külső” csoportokkal szemben fogalmazódik meg – nem tények és objektív kritériumok, hanem önkényes konstrukció alapján.
2. Fekete-fehér világkép (leegyszerűsítés, sztereotipizálás, általánosítás): valami vagy jó vagy rossz, vagy fekete vagy fehér, vagy „ők” (az ellenség), vagy „mi” (a jók).
3. Bűnbak- és ellenségképzés (dehumanizálás): a „mi”–„ők” szembeállításon alapul a folyamatos bűnbak- és ellenségképzés – a történelmi vagy jelenkori kudarcokért, nehézségekért, problémákért jellemzően valamely „külső” csoport felelős.
4. Fenyegetettség percepciója (biztonságiasítás, áldozatszerep, dramatizálás): az aggodalmakra, félelmekre épít – a „külső” csoport a „saját” csoporttal szembeni fenyegetésként jelenik meg, mint bűnbak és/vagy ellenség.
5. Jogos erőszak percepciója: a dehumanizálás, a kizárólagosság, a fekete-fehér világkép és a felnagyított fenyegetés megalapozzák az erőszak elfogadását és végül alkalmazását a „másokkal” szemben.

2. Sztereotípia, előítélet, diszkrimináció

Sztereotípiák

- A sztereotípia általános meghatározása szerint „egy társas csoportról alkotott mentális reprezentáció vagy benyomás, amely a csoportot meghatározott jellemzőkkel és érzelmekkel társítja”.¹
- A sztereotípiák fogalmát Walter Lipmann újságíró használta először 1922-ben “a fejben élő képekként” - különböző csoportok megjelenésének és viselkedésének leegyszerűsített mentális ábrázolásként.² A fogalomnak számos definícióját megalkották már. Allport meghatározása szerint „a sztereotípia kategóriával társuló túlzáson alapuló nézet”.³
- Azon egyéneket, akik társas jelentéssel bíró jellemzőkön osztoznak, társas csoportokként azonosítjuk. Ez a társas kategorizáció, mely lehetővé teszi a hatékony és megfelelő viselkedést másokkal szemben. A sztereotipizálás alapját a társas kategorizálásban használt, a csoporton belüli hasonlóságok és csoportok közti különbségek túlhangsúlyozása képezi.⁴
- Léteznek pozitív és negatív sztereotípiák is, de mindkettő egyformán káros, mert a csoportokkal szembeni merev elvárásokhoz vezethetnek, melyek teret adhatnak az előítéleteknek és a diszkriminációnak.⁵
- A sztereotípiák létrejöhetnek a társas tanulás, a szocializáció során; a média által közvetített ábrázolásokon keresztül; illetve személyes tapasztalatok általánosítása során.⁶

Előítéletek

- Az előítélet általános meghatározása szerint „egy társas csoportra, illetve annak tagjaira vonatkozó pozitív vagy negatív értékelés”.⁷
- Allport meghatározása szerint „az előítélet valamely személlyel szembeni idegenkedő, vagy ellenséges attitűd, melynek alapja pusztán annyiban van, hogy az illető személy egy adott csoporthoz tartozik és ennek következtében feltételezik róla, hogy a csoportnak tulajdonított negatív tulajdonságokkal ő is rendelkezik”.⁸
- Az előítéletek öt, egymásra épülő viselkedési szintjét lehet megkülönböztetni: (1) szóbeli előítéleteség; (2) az előítélettel sújtott csoport elkerülése; (3) hátrányos megkülönböztetés, szegregáció; (4) fizikai agresszió; (5) üldöztetés, népiptás.⁹
- Az előítéletek kialakulásának alapja a társas világ csoportokra bontása, és ez ezekről a csoportokról kialakított sztereotípiák.¹⁰
- Bármelyik társas csoport, előítélet célpontjává válhat. Gyakori alapja az előítéleteknek a rassz, a vallás, a nem, a kor, a társadalmi státusz és a kulturális háttér.¹¹
- Az előítéletek általában negatívak, de lehetnek pozitívak is, melyek sokszor ugyanannyira károsak: ugyanannak, a negatív előítélet által megalkotott lealacsonyító képnek jelenítik meg egy másik oldalát.

A sztereotípiák és előítéletek létrejöttének háttere

- A sztereotípiák és előítéletek létrejöttének a tudományban több megközelítése és magyarázata létezik.
- Allport szerint létrejöttük az emberi agy normális működésének következménye. A megismerési folyamat során az ember törekszik a beérkező információk csökkentésére, leegyszerűsítésére, homogén kategóriákba rendezésére. Az egyes egyének felruházódnak a rájuk vonatkoztatott kategória tulajdonságaival, a kategóriára vonatkozó ítéletünkkel, és a kategóriában nem szereplő tulajdonság sokszor irrelevánssá válik. A cél hogy a másokkal történő találkozásokkor a legrövidebb idő alatt megjósolhassa lehetséges viselkedésüket. A sztereotipizálás és az előítéletek tehát egy természetes pszichológiai folyamat részei.¹²
- A sztereotípiák és előítéletek közti leghangsúlyosabb különbség az, hogy a sztereotípiák kognitív alapú általánosítások, az előítéletek pedig affektív, érzelmi alapú általánosítások, megnyilvánulások.¹³

Diszkrimináció

- Az előítélet általános meghatározása szerint „bármilyen pozitív vagy negatív viselkedés, amely egy társas csoportra, illetve annak tagjaira irányul”.¹⁴
- Az egy meghatározott csoporttal szembeni negatív diszkrimináció mindig együtt jár egy másik csoportot előnyben részesítő pozitív diszkriminációval.¹⁵
- A diszkriminációnak sok formája létezik (pl. gazdasági, jogi, rendszerszintű, nemi, oktatási diszkrimináció, stb.) és a diszkriminációval sújtott csoportoknak is sok típusa különböztethető meg világszerte.¹⁶
- A diszkrimináció tehát az egyének csoporttagságán alapuló bánásmód, melynek alapja az előítélet, az egyének csoport-hovatartozás szerinti értékelése és a sztereotípiák, a csoportok tulajdonságaira vonatkozó általánosítások.¹⁷

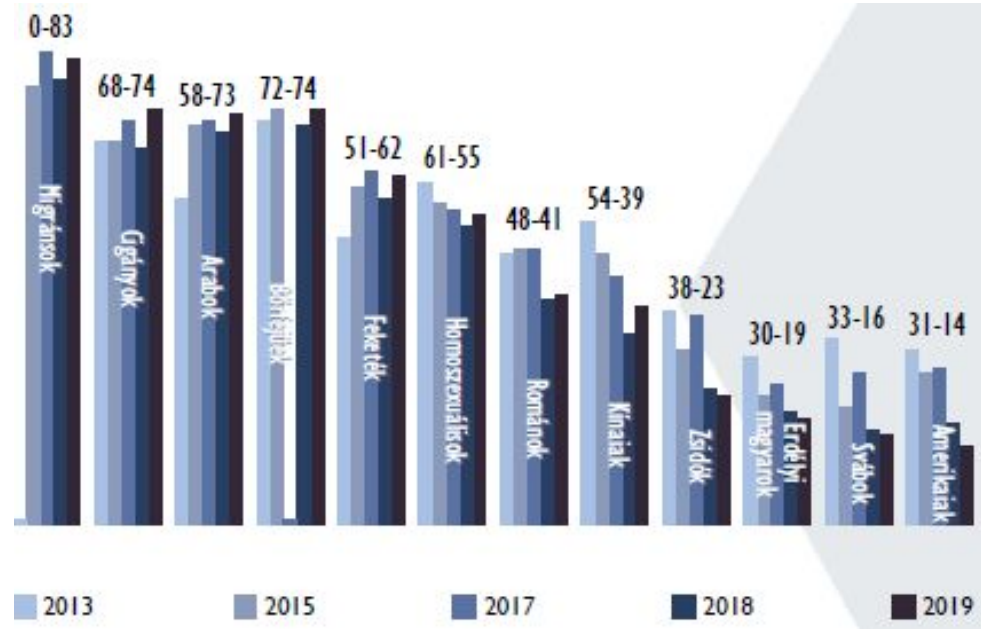
Sztereotípa, előítélet, diszkrimináció

Előítéletesség és antiszemitizmus Magyarországon

Előítéletek Magyarországon

Magyarországon igen magas az előítéletesség. Emellett a magyar társadalom politikailag nagyon megosztott. A kutatásokból minden évben az derül ki, hogy a különböző kisebbségi csoportok elutasítottsága tartósan magas szinten mozog. Az országban hagyományosan nagy a cigányellenesség mértéke, emellett a migránsok iránti ellenérzés is stabilan magas.

“Nem járulna hozzá, hogy a szomszédságába költözzön egy...”, %)

Forrás:
Medián

Antiszemizmus

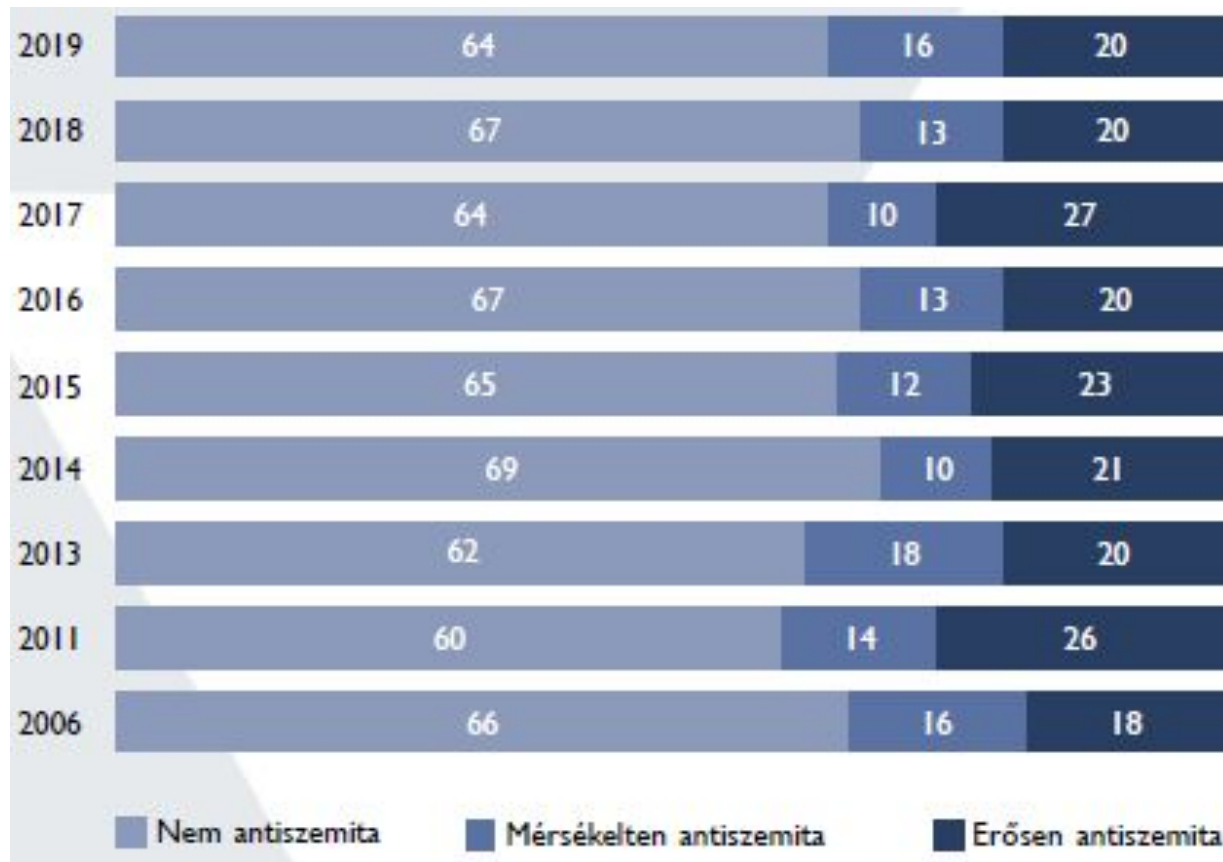
„Az antiszemizmus a zsidók olyan megítélése, amely a velük szembeni gyűlölet kifejezéseként nyilvánulhat meg. Az antiszemizmus verbális és fizikai megnyilvánulásai zsidó vagy nem zsidó személyekre és/vagy e személyek vagyonára, a zsidó közösségi intézményekre és vallási létesítményekre irányulnak.” [IHRA](#)

- Az antiszemizmus a zsidókkal szembeni negatív sztereotípiákat, előítéleteket és gyűlöletet jelenti.
- Zsidóellenesség már az ókortól létezik, melyért feltehetően a zsidó közösségek elkülönülő életmódja, a többségitől eltérő vallása és szokásaik, valamint az általuk betöltött társadalmi szerepek (pl. jellemző foglalkozások) okolhatóak – ezek a többségi társadalomban negatív sztereotípiák kialakulásához vezettek, félelmet és elutasítást szültek.
- Az antiszemizmus mérésekor meg lehet különböztetni kognitív antiszemizmust, hogy milyen előítéletes sztereotípiák vannak a zsidókról, és affektív antiszemizmust, hogy milyen érzelmeket tanúsítanak a zsidók felé.¹⁸
- A zsidóellenességnek több fajtája létezik:
 - A vallási zsidóellenesség, az ún. antijudaizmus – a középkortól kezdve a zsidóellenesség egyik meghatározó iránya, középpontjában az a vád áll, hogy a zsidók feszítették keresztre Krisztust.
 - A zsidóellenesség egy másik fajtája arra a sztereotípiára épül, hogy a zsidók gazdagok és befolyásosak - mivel a földbirtoklástól és sok foglalkozástól el voltak tiltva, a zsidók közül sokan foglalkoztak kereskedelemmel, pénzváltással, hitelezéssel, később pedig több országban az iparosításban is fontos szerepet játszottak.
 - A modern antiszemizmus a zsidóellenességet politikai dimenzióba helyezi - összeesküvés-elméletekkel operál, amelyek a zsidóságot befolyásos, a világ sorsát a háttérből irányító, titkos erőként láttatják.
 - A holokauszt tagadása és/vagy relativizálása is a zsidóellenesség egy formájának tekinthető.

Antiszeinitizmus Magyarországon

- Az antiszeinitizmus az utóbbi másfél évtizedben ismét egyre erősebben van jelen a magyar közéletben
- Ez a tendencia nemzetközi közvélemény-kutatások alapján Magyarországon is aggasztó méreteket öltött: az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, az FRA 2018-as felmérése alapján a magyar lakosság 77%-a szerint az antiszeinitizmus „nagy probléma” az országban.
- A Medián 2019-es [közvélemény-kutatása](#) szerint a magyar társadalom közel egyharmada tekinthető antiszeinitának (36%). Külön az affektív antiszeinitizmust vizsgálva ez az arány kisebb (29%), a kognitív antiszeinitizmust vizsgálva viszont jóval nagyobb (56%).
- Az antiszeinitizmus legfőbb megjelenési formája Magyarországon a zsidóellenes összeesküvés-elméletek. Az ezekben hívők aránya folyamatosan emelkedik 2013 óta.

Antiszeizitizmus Magyarországón

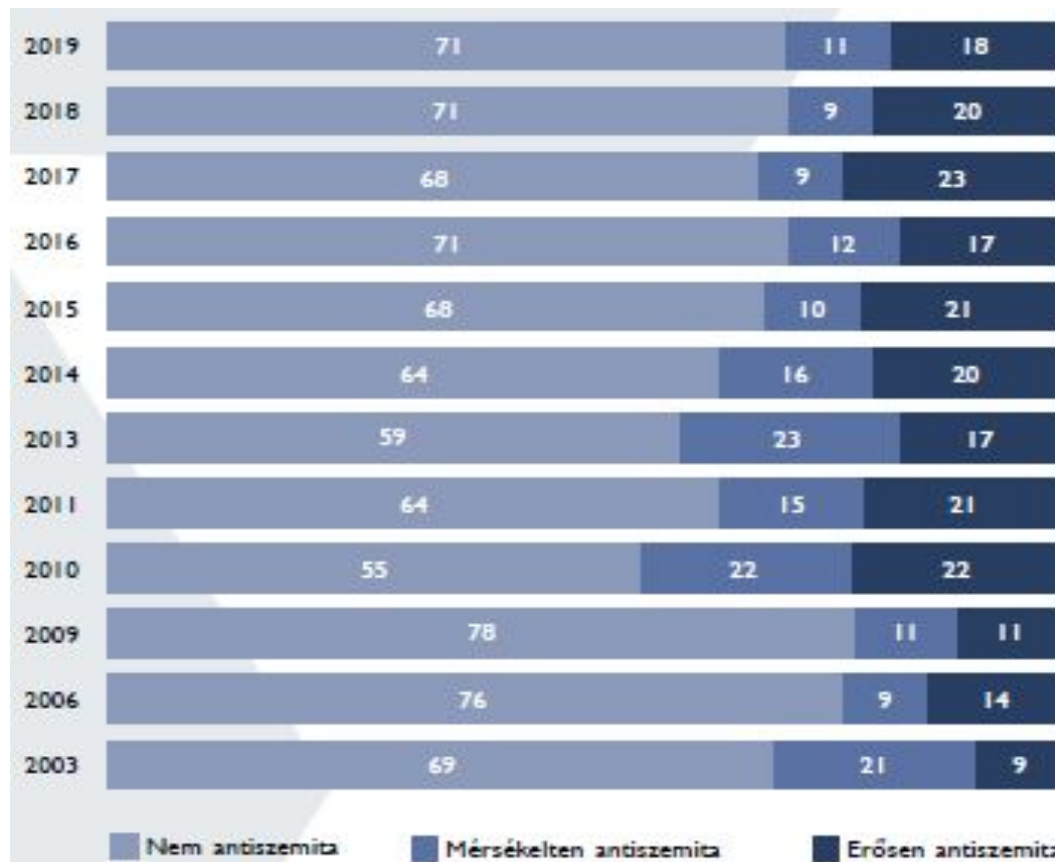

Affektív antiszemitizmus Magyarországon

Érzelmi viszony

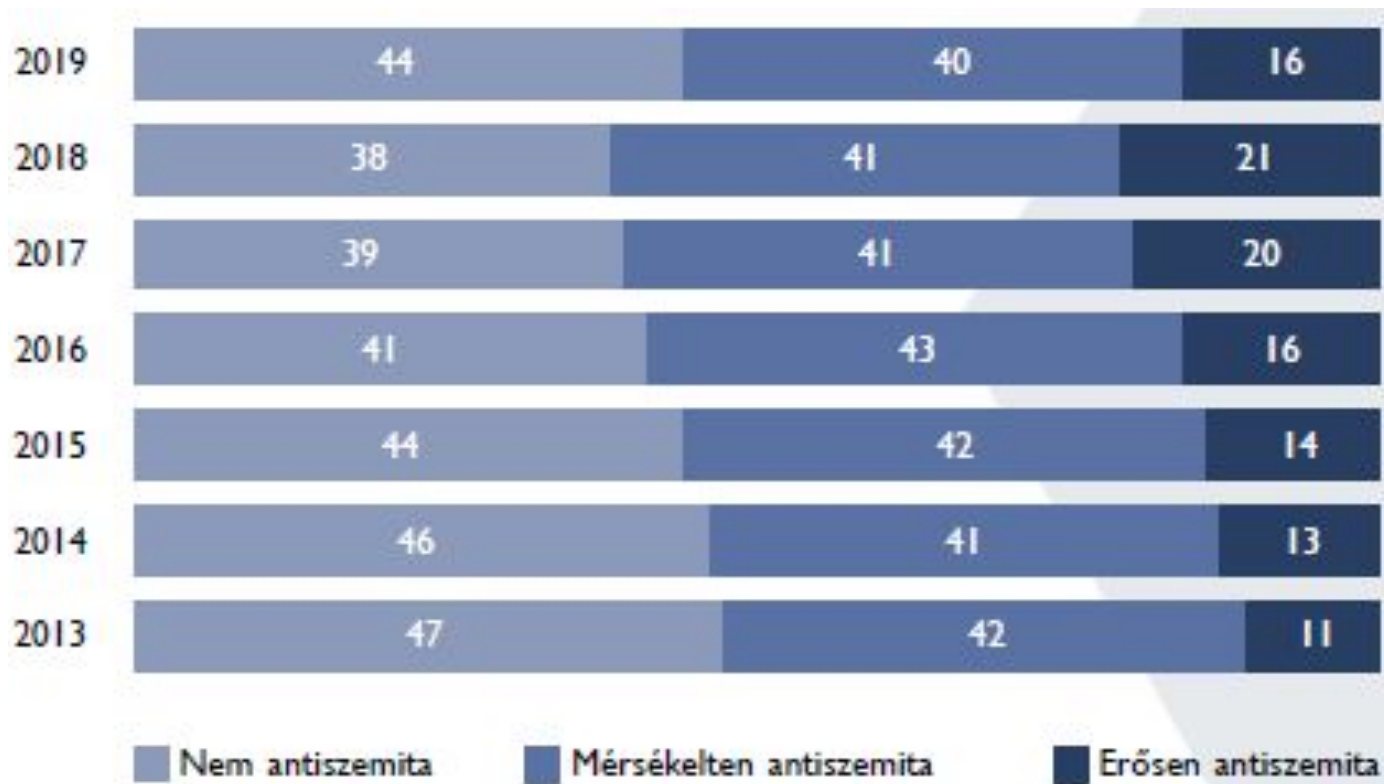
→ Ellenszenv

→ Személyes közelség

Kognitív antiszemitizmus Magyarországon

- Vallási alapú
- Összeesküvés-elmélet-alapú

Feladatok

1. Feladat: Mit gondolsz erről az emberről?

A feladat becsült hossza: 30 perc

- A feladat során kis csoportokban dolgozunk.
- A csoportok különböző képeket kapnak, melyek valójában ugyanarról az emberről készültek, csak más ruhákban.
- A csoportok a következő kérdésekre keresik a választ: *Hány éves? Mi a foglalkozása? Mi a hobbija? Milyen zenét szeret?*
- A válaszokat képenként közösen megbeszéljük, majd összehasonlítjuk a képpárokat.
- A feldolgozást segítő kérdések és témák: - Hogyan sikerült megegyezni a válaszokban? Mennyire volt ez a folyamat könnyű/nehéz? - A képeken látható emberek mely jellemzői segítettek a válaszok megadásában? - Mit nevezünk sztereotípiának? Mik lehetnek ezek eredetei, milyen hatásokra alakulnak ki? - Mik lehetnek a sztereotípiák veszélyei?
- Példák a feladathoz felhasználható képpárookra:
 - [Ne ítélj előre - Fotókiállítás Facebook-oldal](#)
 - [A roma test politikája kiállítás és oktatási program Gallery8](#)

2. Feladat: **Sztereotípia vagy előítélet?**

A feladat becsült hossza: 40 perc

- A feladat során kis csoportokban dolgozunk.
- A résztvevőknek különböző sztereotip/előítéletes állításokról kell eldönteniük, hogy az adott kijelentés inkább sztereotípia vagy előítélet.
- A terem két pontjára felragasztunk egy „*Sztereotípia*” és egy „*Előítélet*” feliratú papírt, majd felolvasunk egy kijelentést. Mindenkinek ahhoz a papírhoz kell állnia, amelyik kategóriába sorolná az állítást.
- Megbeszéljük, ki miért állt oda ahova, közben lehet véleményt változtatni.
- Fiatalabb résztvevőknél érdemes előre definiálni a fogalmakat, idősebbeknél lehet a feladat közben, illetve utána is, majd a definíciók után újra végigbeszélni az elhangzott állításokat.

3. Feladat: **Leila és Mohamed**

A feladat becsült hossza: 60 perc

- A feladat során a résztvevőknek egy történetet mondunk el, mely után a szereplők között szimpátiasorrendet kell felállítaniuk.
- A sorrend felállítása után új információkat osztunk meg a szereplőkről, mely után át kell értékelniük az előzőleg felállított szimpátiasorrendet.
- A megbeszélés során érinthetjük az előzetes ítékezés, az előítéletek témáját, az ítéletalkotás és az információk kapcsolatát.
- Források
 - https://tudastar.menedek.hu/sites/default/files/similar_io2_treninganyag_hun_final.pdf, 6. oldal
 - https://kathaz.hu/wp-content/uploads/2018/11/Modszertan_magyar-1.pdf, 33. oldal

4. Feladat: **Kiadó lakás**

A feladat becsült hossza: 60 perc

- A feladat során a résztvevőknek kis csoportokban kell egy, a tulajdonukba került lakásról közösen eldönteniük, hogy a megadott lehetséges bérlők közül kinek adnák ki az ingatlant.
- A feladat megbeszélése során lehet beszélni a sztereotípiákról, előítéletekről, a közös megállapodás folyamatáról.
- Források
 - https://tudastar.menedek.hu/sites/default/files/similar_io2_treninganyag_hun_final.pdf, 8. oldal
 - https://kathaz.hu/wp-content/uploads/2018/11/Modszertan_magyar-1.pdf, 28. oldal

Források, hasznos linkek

Hivatkozások

- ¹E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 768.o
- ²E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 220.o
- ³Allport, Gordon (1977) Az előítélet, Budapest, Gondolat, 285.
- ⁴E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 217.o
- ⁵E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 221-222.o
- ⁶E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 227-237.o
- ⁷E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 764.o
- ⁸Gordon W. Allport: Az előítélet. Osiris Kiadó, 1999. 34-37.o
- ⁹Gordon W. Allport: Az előítélet. Osiris Kiadó, 1999. 34-37.o
- ¹⁰E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 215.o
- ¹¹E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 273.o
- ¹²[Kovács Mónika: Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont.](#) In: Alkalmazott Pszichológia XII. évfolyam 1-2. Szám, 2010. 7-27.o
- ¹³Szőke Júlia: Sztereotípiák görbe tükre. In: Róbert Péter (szerk): Gazdaság és morál: tiszta társadalom, tiszta gazdaság. SZIE Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar Gazdálkodástudományi Tanszék, Győr. 2013 271-277.o
- ¹⁴E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 764.o
- ¹⁵E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 213.o
- ¹⁶E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 214.o
- ¹⁷E.R. Smith, D.M. Mackie, H.M.Claypool: Szociálpszichológia. Eötvös Kiadó, Bp. 2016. 273.o
- ¹⁸Kovács András: Zsidóellenes előítéletek és az antiszemitizmus dinamikája a mai Magyarországon. In: Kolosi T. és Tóth I. Gy. (szerk). Társadalmi riport, 12, 2014. 486-508.o

Hasznos linkek

- Cigánylabirintus, személyes tapasztalat kalandjáték-formában az előítéletekről: <https://ciganylabirintus.blog.hu/>
- A Political Capital radikalizmusprevenciós oktatási csomagja: https://politicalcapital.hu/kereses.php?article_read=1&article_id=257
- „Hogyan beszéljünk fiatalokkal érzékeny társadalmi kérdésekről? - Euroguide kézikönyv: <https://euroguide-toolkit.eu/language-select/hu/hu-kezikonyv-bevezeto/>
- Szociopoly, érzékenyítő társasjáték a szegénységről: <http://www.szociopoly.hu/>
- A Yad Vashem segédanyaga arról, hogyan tanítsunk az antiszemitizmusról: <https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/en/education/hungarian/guidelines.pdf>
- Idegenek a kertemben – gyűjtemény migrációval foglalkozó dokumentumfilmekből, amelyek Európában élő bevándorlók életmódját, alkalmazkodási stratégiáit, nehézségeit és sikereit mutatják be, egyéni és közösségi sorsokon keresztül szólva elszakadásról és beilleszkedésről, régi és új otthonról, hazáról, családról, barátságról: <http://idegenekakertemben.hu/idegenek-a-kertemben-bemutakozas/>
- Az interkulturális megközelítés – pedagógiai segédanyag az Artemisszió Alapítvány interkulturális képzéseéhez: <https://docs.google.com/file/d/0B5TgEhR6R1MbRkNERmZfSHMyUk0/edit?resourcekey=0-nKc7emfzYXhywAzIVltQg>
- Interkulturális nevelés. Oktatási segédanyag diákoknak és tanároknak, Artemisszió Alapítvány: https://docs.google.com/file/d/0B5TgEhR6R1MbVmJPZXdzUWNHSGM/edit?resourcekey=0-klpu_FPWx4pfVjuT9Vyqw

—

3. Identitás, zsidó identitás

Identitás

Egyéni identitás

- Az önmeghatározás, énazonosság általában a következő kérdésekkel jelenik meg: Ki vagyok én? Ki határoz meg engem, saját magam vagy mások?
- Az egyéni és a kollektív (csoport-) identitás: Az identitás egyszerre személyes és közösségi ügy is, a másoktól való elhatárolódás és a másokhoz való tartozás dinamikájában jön létre.¹
- Az identitás dinamikusan változik, a szocializáció részeként alakul ki és folyamatosan fejlődik a társas interakciók során. A pubertáskor kiemelten meghatározó az identitás formálódása szempontjából.²
- Az identitást az adott élethelyzet és az ahhoz tartozó szerepek is alakítják. Például lehet az identitás fontos része, hogy valaki diák, a szülői szerep, illetve a foglalkozás, vagy egy hobbi is.
- Az is lehet helyzetfüggő, hogy az identitáselemekből melyik kerül előtérbe. Amikor a saját országunktól eltérő országban vagyunk például sokszor hangsúlyosabbá válhat számunkra saját nemzetiségünk, mint amikor otthon vagyunk.

Kollektív identitás

- A csoportidentitás az egy bizonyos közösséghez tartozás érzését jelenti, mely a csoporton belüli közös normákból, kulturális mintázatokból és értékekből áll össze.
- A saját csoport felértékelése és a másik csoport leértékelése fenntartja a saját csoport pozitív önértékelését, és építi a pozitív társas identitást, ami sokszor megjelenik az előítéletek háttérében is.³
- A kollektív identitás, a csoporthoz tartozás érzése kialakítja a „mi” és „ők” megkülönböztetést. Ez által felnagyíthatja a csoportok közötti különbségeket. Ilyen csoportok lehetnek például a lányok és fiúk, „A” osztály „B” osztály. A csoport által közvetített értékek, normák, a másik csoport megítélése mind olyan erősen hatnak az egyénre, hogy a kutatások alapján sokszor, ha változást akarunk elérni, könnyebb a csoport attitűdjét megváltoztatni, mint az egyénét.
- Ez vezethet az előítéletek, sztereotípiák és kirekesztés kialakulásához.⁴
- Természetesen az is fontos, hogy ezek az identitások, csoport-hovatartozások nem ugyanazt jelentik mindenki számára. Sokféleképpen érezheti magát valaki magyarnak vagy zsidónak: attól még, hogy egy csoporthoz tartoznak más magyarokkal és/vagy zsidókkal, nem feltétlenül jelenti számukra ugyanazt, hogy ők magyarok, vagy hogy zsidók.

Zsidó identitás

Ki zsidó, és mi a zsidó identitás: vallás? Nép? Kultúra? Sorsközösség? Mi van, ha valakinek egyik sem? És ki határozza meg egyáltalán, mi az, hogy zsidó?

- Ahogy a nem zsidók, úgy a zsidók is sokfélék. Nem minden zsidó éli meg ugyanúgy a zsidóságot, zsidó identitás is többféle létezik. Vannak, akik vallásosak és szigorúan betartják a vallási előírásokat, vannak, akik csak néhány ünnepet tartanak, másokat meg azt sem. Sőt, olyan zsidók is vannak, akik más vallások hagyományait tartják. A magyarországi zsidók egy része például tartja a karácsonyt, és van, aki emellett együtt a hanukát is. Vannak, akiknek fontos Izrael, és vannak, akik még nem is jártak ott. Vannak, akiknek alapvető, hogy zsidó társat válasszanak maguknak, de egyre több a vegyes házasság is.
- Sokfélék a zsidók abban is, hogy milyen fontos része az identitásuknak a zsidóság. Van, akinek az életét alapvetően meghatározza, hogy ő zsidó, másoknak pedig vannak egyéb, sokkal meghatározóbb identitás-elemei, amelyek jobban meghatározzák őt (pl. politikai beállítottság, szakma, hobbi, stb.)

Zsidó identitástípusok

A Haver Alapítvány középiskolásoknak tartott foglalkozásai során öt zsidó identitás-típust határoz meg. Ezek nem kizárólagosak, és sok mindenki egyszerre él meg többet ezek közül.

- **Zsidóság mint vallás:** ez esetben a zsidó identitás a zsidó vallásosságot, a zsidó vallás gyakorlását jelenti. A vallásos zsidó zsinagógába jár, a zsidó ünnepeket ünnepli és az élet fontos kérdéseiben a zsidó szertartások alapján cselekszik. A zsidó vallás szerint az zsidó, akinek az anyja zsidó vagy betért a zsidó vallásba. A vallásos zsidó ember életét 613 parancsolat szabályozza, kóser háztartást vezet, háromszor imádkozik egy nap és megtartja a Sabatot (szombat) és a többi ünnepet.
- **Zsidóság mint nép:** zsidónak lenni, olyan, mint magyarnak, angolnak vagy franciának lenni, vagyis zsidó az, aki zsidónak született. A zsidó nép valaha egy országban élt, egy nyelvet beszélt, törvényei a nép minden tagjára vonatkoztak. A történelmi viszontagságok miatt ez a nép szétszóródott a világban és kisebb-nagyobbközösségeket alkotott. Az országok nagy részében a zsidók csak a 19. század során lettek teljes jogú állampolgárok, Magyarországon 1867-ben.

Zsidó identitástípusok

- **Zsidóság mint hagyomány és kultúra:** sokaknak a zsidóság a szokások és hagyományok számukra fontos elemeinek megőrzését jelenti. Megtartják a zsidó ünnepeket, de nem azért mert vallásosak, hanem mert fontos nekik a hagyomány és ilyenkor együtt vannak a családjukkal és a barátaikkal.
- **Zsidóság, mint sorsközösség:** vannak zsidók, akiket a közös nehézségek, üldöztetések és ezeknek emléke tart össze. Sokan azért vallják magukat zsidónak, mert a társadalom megkülönbözteti őket, rámutat zsidóságukra. Ebben az esetben a zsidó identitás akkor válik erőssé, ha hátrányban, támadásban részesülnek a zsidók.
- **Zsidóság, mint személyes érzés:** zsidó az, aki annak érzi magát. Sokan vannak, akik bár nem hoznak otthonról zsidó hagyományokat, de zsidó ismerőseik, barátaik révén úgy érzik a zsidó közösséghez is tartoznak. A zsidóságon belül már vannak olyan megengedő irányzatok, amelyek nem veszik komolyan a vallási előírásokat, így ezeknek a közösségeknek bárki tagja lehet, aki zsidónak érzi magát.

Feladatok

1. Feladat: **Identitásvirág**

A feladat becsült hossza: 30 perc

- A feladat során a résztvevőket arra kérjük, gondolják át, mik a legfontosabb identitás-elemeik.
- Rajzoljanak egy virágot, és a virágnak annyi szirmot, hogy mindegyik identitásnak legyen egy külön szirma.
- Gondolkozzanak el az alábbi kérdéseken és mindegyik identitás-elemnél jelöljék különböző színnel/pöttyel/aláhúzással, amelyik igaz rájuk. Egy elemre több is igaz lehet és lehet olyan, amire egyik sem igaz.
- Kérdések:
 - Ez velünk született tulajdonság (öröklött) vagy választott?
 - Kisebbséghez vagy többséghez tartozást jelent?
 - Előnyökkel vagy hátrányokkal jár? (Vagy bizonyos helyzetekben előnyökkel másokban hátrányokkal?)
 - Minden helyzetben szívesen vállalod, vagy van/volt olyan helyzet, amikor kényelmetlennek érzed felvállalni?
- A feladatot lehet úgy folytatni, hogy a résztvevők mikor elkészültek körbejárnak, és hasonlóságokat és különbségeket keresnek a többiekkel.
- A feladat végén meg lehet kérni a résztvevőket, hogy találják meg, mi az, ami a legtöbbször fordul elő a csoportban, és mi az, ami a legkevesebbszer.

2. Feladat: **Mit jelenthet zsidónak lenni?**

A feladat becsült hossza: 60 perc

- A feladathoz a következő honlapon található, zsidó személyekkel készült interjúkat használjuk: beszelgetesek.haver.hu
- 3-4 fős csoportokban válasszanak ki a résztvevők 2-3 interjút. Miután elolvasták, próbáljanak arra a kérdésre válaszolni, hogy az adott személynek mit jelent a zsidósága, valamint hasonlítsák össze eszerint az elolvasott interjúkat.
- Arra is lehet kérni a résztvevőket, hogy keressenek minél több identitás-elemet az interjúkban, és akár készítsék el az adott személy identitás-virágát.

Források, hasznos linkek

Hivatkozások

- ¹[Kovács Mónika: Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont.](#) In: Alkalmazott Pszichológia XII. évfolyam 1-2. Szám, 2010. 7-27.o
- ²Somlai Péter: Szocializáció. Corvina, 1997. 140-144.o
- ³[Kovács Mónika: Az előítéletek okai és mérséklésük lehetőségei: a szociálpszichológiai nézőpont.](#) In: Alkalmazott Pszichológia XII. évfolyam 1-2. Szám, 2010. 7-27.o
- ⁴Gordon W. Allport: Az előítélet. Osiris Kiadó, 1999.

Hasznos linkek

Általános linkek

- A Haver Alapítvány oldala: www.haver.hu
- A Haver Alapítvány komplex oktatási anyaga: zsidosag.haver.hu
- A Haver Alapítvány interjúkat tartalmazó oldala, melyen további modul lehetőségek találhatóak a zsidó identitás körbejárásához: beszelgetesek.haver.hu
- Shalomedu adatbázis a magyarországi zsidósággal kapcsolatos képzésekről: shalomedu.tomlantosinstitute.hu
- Az Anna Frank Ház oldala: www.annefrank.org

Zsidó múlt és holokauszt

- A Centropa Alapítvány oldala: www.centropa.org/hu
- A Zachor Alapítvány oktatási programjai és anyagai: www.zachor.hu/education
- Elfeledett soproniak oldal: elfeledettsoproniak.hu
- A Holokauszt Emlékközpont oldala: www.hdke.hu

4. Álhírek, összeesküvés-elméletek

Az álhírek

- Az álhírek hamis, téves információt közlő/tartalmazó tartalmak.
- Megkülönböztetjük a **dezinformációt** (disinformation), amely hamis információ szándékos terjesztését jelentik, illetve a **téves információt** (misinformation), amely a hamis információ nem szándékos terjesztését jelenti.
- Az **álhír** (fake news) összefoglaló, köznyelvi kifejezés mindkét hamis információterjesztésre, gyakran átpolitizált fogalom.

Az álhíreknek 8 fajtáját különböztetjük meg.

1. Kamuhírek | Motiváció: Pénz - Politika

- teljes egészében kitalált tartalmak
- céljuk az olvasói vágyak kiszolgálása
- témájuk lehet politikai, de nem a meggyőződés számít

2. Propaganda | Motiváció: Politika - Aktivizmus - Pénz

- érzelmekre ható üzenet kormányzati, céges, nonprofit vagy külföldi érdekeltséggel
- értékek, magatartás formálására irányul
- lehetnek hasznos és káros hatásai is

3. Elfogult hírek | Motiváció: Politika - Aktivizmus - Pénz

- hírek pártos, egyoldalú tárlásban
- vállalati érdekből tartalomnak álcázott reklámok
- szelektált tények, szenvedélyes nyelvhasználat

4. Áltudományos hírek | Motiváció: Pénz - Érzelmek

- tudományosan megkérdőjelezhető nézetek
- alternatívakeresés mindenek felett
- kulcsszavak: elhallgatott, titkos, természetes, ősi

5. Összeesküvés-elméletek | Motiváció: Politika - Pénz - Érzelmek

- tézis: a világot, a dolgok alakulását egy titkos csoport irányítja
- egyszerű magyarázatot ad komplex helyzetekre
- a cáfolat csak erősíti a teóriában való hitet

6. Szatíra | Motiváció: Poén - Aktivizmus

- ironikus cikkek, átverések (hoaxok)
- lehet társadalmi haszna (görbe tükör, figyelemfelhívás)
- de félre is vezetheti a gyanútlan olvasókat

7. Kattintásvadász cikkek | Motiváció: Pénz

- félrevezető címek és tárlás
- régi sztorik felmelegítése
- a tartalom a ráépülő hirdetéseket szolgálja

8. Téves információk | Motiváció: Pénz - Érzelmek

- nem tudatosan félrevezető, de megalapozatlan információ
- a közvélemény nem jár utána a valóságtartalmának
- közösségi tartalomként terjed

Összeesküvés-elméletek¹

Elméletek, melyek különböző összetett történelmi/politikai/társadalmi kérdéseket titkos összeesküvés(ek) eredményeként magyaráznak meg.

- Hasonló elemeket tartalmaznak, például:
 - nincs véletlen esemény
 - semmi nem az, aminek látszik
 - titokban minden mindennel összefügg

Céljuk az eseményeket egy kis méretű, de hatalommal rendelkező csoport tevékenységeként magyarázni, akik egy sötét terv létrehozása érdekében működnek együtt.

Összeesküvés-elméletek²

Háttérük:

- Annak megértése, hogy mi miért történik, enyhíti a rossz érzéseket (pl. fájdalmat, zavart, bizonytalanságot).
- Egyszerű válaszokkal szolgálnak összetett kérdésekre.
- Mentésítenek a személyes és a kollektív felelősség alól.

Miért hisszük el őket?

- Kontroll iránti igény: valaki irányítja a világ történéseit
- Mintakeresés: a világ összefüggésekben történő megértése
- Az arányosság igénye: a nagy eseményeket nagy dolgok okozzák
- Szándék keresése a történések mögött
- Megerősítés iránti igény: előzetes elképzeléseknek megfelelő információk keresése

Zsidók elleni összeesküvés-elméletek³

- Az antiszemita összeesküvés-elméletek egyik legjobb példája a ma is széles körben elterjedt Cion bölcseinek jegyzőkönyvei című, 1903-ban megjelent írás. Ez a történelem egyik leginkább elterjedt hamisítványa, egy zsidó világuralmi tervet írt le.
- A zsidók a történelem során gyakran jelentek meg összeesküvés-elméletekben. Sok megfogalmazásban a „zsidók” vagy a „cionisták” egy erős, globális összeesküvés részesei, akik rosszindulatúan befolyásolják a kormányokat, a médiát, a bankokat, a szórakoztatóipart és más intézményeket.
- A II. világháborúban lezajlott zsidó népirtás is részben antiszemita összeesküvés-elméleten alapult.
- Manapság az antiszemita összeesküvés-elméletek leginkább azt állítják, hogy a zsidók kontrollálják a pénzügyeket, a „Rotschild pénzek”-re történő utalásokban a zsidókat fenyegetőnek és hatalmasnak jelenítik meg, vagy a zsidó összeesküvéseket a nemzetközi banki tevékenységekkel és a bűnözéssel hozzák kapcsolatba.

Hogyan ismerjük fel az álhíreket? – Szempontok⁴

Szerző, felület, dátum

- Ki a tartalom készítője, szerzője?
- Milyen felületen jelent meg a tartalom?
- Mikor jelent meg? Aktuális még?
- Finanszírozta valaki a tartalom elkészítését, megjelenését?

Stílus, hatás, cél

- Milyen stílusú a tartalom? (pl. komoly, könnyed, túlzó, játékos)
- Nyelvhelyesség - Helyesen van írva a szöveg, helyesen beszélnek?
- Milyen érzéseket vált ki?
- Túlzó érzéseket kelt? Szándékosan éri el ezt?
- Mi lehet a tartalom célja?

Nézőpont

- Elfogult, részrehajló a tartalom?
- Milyen nézőpontból közelíti meg és vizsgálja a témát? Megjelenít több nézőpontot is?

Megalapozottság

- Mennyire érthető a tartalom mondanivalója?
- Következetes a tartalom? Valós az összefüggés a megállapítások között?
- Kap segítséget a fogyasztó, hogy ellenőrizhesse az állítások valóságtartalmát?
- Alá vannak támasztva a tartalomban szereplő állítások tényekkel, bizonyítékokkal?
- Alá vannak támasztva az állítások hivatkozásokkal, forrásokkal, szakértőkkel? Ezek megbízhatóak, relevánsak?
- Logikusnak tűnik a tartalomban felvázolt esemény? Ésszerű és életszerű, hogy úgy történtek a dolgok, ahogy a tartalom bemutatja?

Közlői szándékok – mi a célja a tartalom készítőjének, közlőjének?⁵

Szórakoztatás

- Cél: a tartalom fogyasztója jól érezze magát, színes és izgalmas élményekhez jusson.

Gazdasági haszon

- Célok:
 - 1) egy termék ismertté tétele, eladásának segítése;
 - 2) olvasottság növelése érdekesnek tűnő (kattintásvadász) tartalmak segítségével.

Meggyőzés

- Cél: a tartalom fogyasztójának meggyőzése, véleményének befolyásolása.

Provokálás

- Cél: erős érzelmek (pl. harag, félelem, csalódottság, öröm) keltése a fogyasztóban, ami megnehezíti az információról való világos gondolkodást.

Dokumentálás

- Cél: tények, események, történések rögzítése (pl. térfigyelő kamerák felvételei, kutatási eredmények, jegyzőkönyvek).

Informálás / Félreinformálás

- Cél: tájékoztatás különböző eseményekről, hogy a fogyasztó követni tudja a számára fontos történéseket.
 - A félreinformálás, félretájékoztatás történhet szándékosan, de akaratlanul is.

Milyen tényezők kedveznek az álhírek, téves információk terjedésének?

Médiafogyasztási szokások

- Az internet megjelenésével és széleskörű elterjedésével nagy mértékben megváltoztak a médiafogyasztási szokások.
- A pár évtizede még általános tájékozási források (újságok, tv, rádió) melyeken hagyományos szerkesztőségek dolgoztak, szerepe mára visszaszorult.
- Az interneten több információ érhető el, így sokkal több lehetőség van az informálódásra, ezáltal sokkal több az ellenőrizhetetlen, ellenőrizetlen, téves vagy akár szándékosan megtévesztő forrás is.
- A közösségi média platformok megjelenése és elterjedése szintén hatással volt az információk terjedésére.
- A közösségi média jelenléte nem okozója a téves információk és álhírek terjedésének, de használata növeli az információs túlterhelést, és ezeken a felületeken gyorsabban és hatékonyabban terjednek az információk.⁶

Milyen tényezők kedveznek az álhírek, téves információk terjedésének?

- A tévinformációk kialakulásában és terjedésében több különböző jelenségnek is fontos szerepe van. Amellett, hogy az ember alapvetően hajlamos szelektálni az információkat és inkább azokra figyelni, melyek véleményének megfelelnek több mechanizmus is támogatja ezt a folyamatot:
 - **Ismeretbuborékok** (epistemic bubbles): hatásukra szándékosan, vagy véletlenül nem veszünk tudomást a sajátunkkal ellenkező véleményekről.
 - **Visszhangkamrák** (echo chambers): az eltérő véleményekkel kapcsolatos bizalmatlanság szándékos megteremtése, azok lejáratása, mely szintén erősíti a saját véleményünk biztosságába vetett hitet és elzár az annak ellentmondó információktól.
 - **Szűrőbuborékok** (filter bubbles): az algoritmusok a felhasználói igények kiszolgálása és a személyre szabás céljával szelektív módon kapcsolják a felhasználókat forrásokhoz, mely következtében a felhasználók inkább véleményükkel megegyező, ahhoz hasonló tartalmakkal találkoznak, így látóterük észrevétlenül szűkül.⁷
- Mindezek mellett a társadalmi környezet is hatással van az információk terjedésére: társadalmi válságokban, összetett szituációkban jobban terjednek az álhírek, főleg az összeesküvés-eleméletek.

Hogyan csap be minket az agyunk?

Szeretjük azt hinni magunkról, hogy döntéseinket mindig tudatosan hozzuk. Valójában sokszor fogalmunk sincs róla, mit miért csinálunk, döntéseinkben automatizmusokra hagyatkozunk. Íme néhány gondolkodási hiba, amelyek fogékonyabbakká tehetnek az álhírekre.

1. Szeretjük a minket támogató infókat

Hajlamosak vagyunk azokat az infókat előnyben részesíteni, amelyek megerősítik a meggyőződésünket, és elhanyagolni azokat, amelyek megkérdőjelezzik. A minket megerősítő infóknak könnyebben bedőlünk, mert annyira szeretnénk hinni bennük, hogy nem is ellenőrizzük őket.

2. Döntéseinket a számunkra hozzáférhető infókra alapozzuk

Valószínűbbnek gondolunk olyan eseményeket, amelyekről már többször értesültünk. Például ha sokat hallunk a cápatámadásokról, hajlamosak vagyunk a cápákra komoly veszélyforrásként gondolni, miközben talán csak a média foglalkozik sokat a jelenséggel.

3. Érzelmekre támaszkodunk

Hajlamosak vagyunk érzelmi alapon ítéletet alkotni valakiről már azelőtt, hogy megszólalna. Ez a képességünk segít észrevenni az élet veszélyhelyzeit, de megzavar az összetett folyamatok megértésében. Az érzelmekre ható történetek könnyen diadalmasnak adnak az unalmas statisztikák felett.

8. Imádjuk az ok-okozati összefüggéseket

Agyunk a véletlenszerűségekben rendszert keres, és ott is összefüggéseket, mintákat talál, ahol nincsenek. Ez a képesség segít gyorsan dönteni, de félre is vezethet azzal, hogy alaptalan ok-okozati összefüggéseket létesítünk két dolog között.

4. Nehezen tudjuk elképzelni a jövő veszélyeit

Válsághelyzetben gyakran abnormálisan nyugodtak maradunk. Sokan például azért viszonyulnak semlegesnek a klímaváltozásra figyelmeztető jelekhez, mert nem tudják elképzelni, milyen hatással lehet az életükre, ha az előrejelzések valóra válnak.

7. Agyunkra úgy tekintünk, mintha kamera lenne

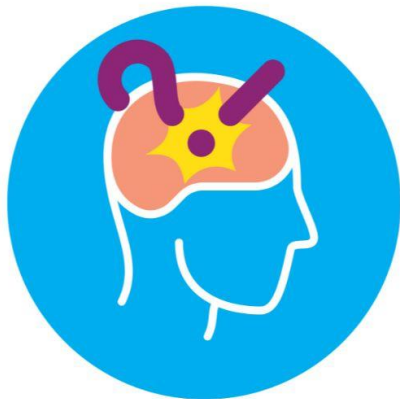
Pedig agyunk nem úgy rögzíti az emlékeket, mint egy kamera, és nem is merevelemként tárolja őket. Emlékeink folyamatosan változnak, befolyásolják őket az azóta történt események, információk. Nem ritkán másoktól hallott történeteket építünk be a memóriánkba, és mesélünk tovább.

6. Azt gondoljuk, minket nem lehet megvezetni

Hajlamosak vagyunk azt hinni, hogy mások könnyebben megvezethetők, és mi jobban átlátunk a politikusok és a sajtó ügyeskedésén. Azt gondoljuk, mi aztán tudjuk, milyen sajtótérkékeknek hihetünk, és döntéseinket mindig tényekre alapozzuk.

5. Amihez nem értünk, arról könnyebben elhiszünk bármit

Amikor bizonytalanok vagyunk, hajlamosabbak vagyunk elfogadni furcsa magyarázatokat, mivel úgy érezzük: minden lehetséges ok és magyarázat egyenértékű. Lehet, hogy csak egy távoli repülő fényeit láttuk az égbolton, de bizonyíték hiján azt gondolhatjuk, akár egy UFO is lehetett.

Forrás: [Bűvösvölgy](#)

Miért veszélyesek az álhírek, az összeesküvés-elméletek?

- **Mindenkinél működhetnek:** mindannyian hajlamosak vagyunk bedőlni az álhíreknek, főleg azoknak, melyek egybevágnak az elképzeléseinkkel.
- **Elbizonytalanítanak, bizalmatlanságot szülnek:** Bizonytalanságot, bizalmatlanságot keltenek a társadalmi csoportok között, az intézményekkel, közéleti szereplőkkel és a döntésekkel, intézkedésekkel szemben.
- **Összezavarnak:** A bizalmatlansággal és bizonytalansággal összezavarják, hogy mi a helyes és a helytelen, az igaz és a hamis egy adott helyzetben.
- **Vehemens reakciókra készíthetnek:** Az elbizonytalanodás, összezavartság, megétvesztettség miatt heves érzelmi reakciókra és ezek hatására akár magunkra vagy másokra nézve veszélyes tettekre is készíthetnek.

Példa az
összeesküvés-elméletek
veszélyeire a
#PizzaGate eset, mely
során egy
összeesküvés-elmélet
lövöldözéshez vezetett.
Bővebben elolvasható
az [Urban Legends-en](#).

Mit tegyünk, ha (ál)hírekkel találkozunk?

- Gyanakodjunk (egészséges szkepszis)!
- Figyeljük meg a hír jellemzőit („kötelező kellékek”, stílus, platform)!
- Figyeljük meg saját érzelmi reakciónkat!
- Vizsgáljuk meg a közlő szándékát!
- Tegyük fel kérdéseket, nézzünk utána adatoknak, összefüggéseknek!
- Hagyjunk időt magunknak, ne cselekedjünk azonnal!
- Nem cselekedjünk érzelemből!

Fontos és fejleszthető az álhírek felismeréséhez a kritikai gondolkodás és médiaműveltség.

Mit tegyünk, ha összeesküvés-elméletekkel találkozunk?

Ha összeesküvés-elméletekkel találkozunk fontos

- megállítani az összeesküvés-elmélet terjedését;
- fejleszteni az ellenállóképességet a hasonló tartalmak ellen;
- tudatában lenni, hogy a már meggyökeresedett összeesküvés-elméleteket nem lehet gyorsan, rövid távon legyőzni, felülírni, csak lassan, türelmes munkával;
- alkalmat teremteni a nyitott, félelemmentes párbeszédre;
- tényekkel próbára tenni az összeesküvés-elmélet valóságtartalmát;
- kioktatás helyett kérdésekkel ösztönözni a közlőt, hogy átgondolja álláspontját;
- ha diákok, fiatalok esetében találkozunk összeesküvés-elméletekkel, csak akkor van esély ezekkel felvenni a harcot, ha megteremtjük a kölcsönös bizalmat, a párbeszédhez szükséges, biztonságos légkört.⁹

Feladatok

Online tartalmak elemzése

Feladat 1.

A feladat becsült hossza: 30 perc

- A feladat során a résztvevőket 2-5 fős csoportokba osztjuk, és megkérjük, hogy olvassák el a következő két tartalmat:
 - https://www.urbanlegends.hu/wp-content/uploads/2020/03/online_fb_korona.jpg
 - <https://sokszinuvidek.24.hu/mozaik/2020/03/19/koronavirus-allat-velence-olaszorszag-delfin-hattyu-vaddisznó-hal/>
- A tartalmak elolvasása után a következő kérdéseket kell megválaszolniuk mindkét tartalomra vonatkozóan közösen:
 - Hol jelent meg?
 - Ki a szerző?
 - Hivatkozik forrásokra? Ha igen, melyekre?
 - Mikor jelent meg?
 - Mik lehettek a szerző/közlő szándékai a cikkel? (a) szórakoztatás, (b) gazdasági haszonszerzés, (c) meggyőzés, (d) provokálás, (e) dokumentálás, (f) informálás
 - Ésszerű, logikus, amit a cikk állít?
- A válaszok közös megbeszélése után közösen beszélgetünk az online tartalmak fogyasztásáról és az álhírekről, személyes tapasztalataikat is beépítve.

Álhírek felismerésére szolgáló tesztek, kvízek

Feladat 2.

- Az Álhírvadászon három szinten lehet elvégezni egy-egy tesztet, melyekkel az álhírek felismerését gyakorolhatjuk különböző nehézségű tesztsorokkal: <https://alhirvadasz.hu/>
- Az Urban Legends készített egy álhírkvízt 13-14 éves diákok számára: <https://www.urbanlegends.hu/2020/01/alhirkviz-te-mennyire-ismered-fel-a-kitalalt-sztorikat>
- Az Urban Legends havonta készített “Hoaxkvíz” sorozata aktuális álhírekkel foglalkozik: <https://www.urbanlegends.hu/tag/hoaxkviz/>
- A Political Capital 2020 februárja és 2021 augusztusa között 15 részes álhírkvíz-sorozatot készített, szintén aktuális hírekre alapozva: https://politicalcapital.hu/hireink.php?article_read=1&article_id=2492

Források, hasznos linkek

Hivatkozások

- ¹[Challenging Conspiracy Theories, Teaching Aid, OSCE-ODIHR](#)
- ²[Challenging Conspiracy Theories, Teaching Aid, OSCE-ODIHR](#)
- ³[Challenging Conspiracy Theories, Teaching Aid, OSCE-ODIHR](#)
- ⁴[Hogyan ellenőrizhetjük egy cikk hitelességét? Bűvösvölgy](#)
- ⁵[Fedezd fel, milyen célból szólnak hozzád! Idea Alapítvány](#)
- ⁶[Koltay Tibor: A posztigazság kora és a könyvtárak. In: Könyv és nevelés, XX. évfolyam, 2008/4. 48-61.o](#)
- ⁷[Koltay Tibor: A posztigazság kora és a könyvtárak. In: Könyv és nevelés, XX. évfolyam, 2008/4. 48-61.o](#)
- ⁹[Challenging Conspiracy Theories, Teaching Aid, OSCE-ODIHR](#)

1. Információk, segédanyagok

- **Mik az álhírek?** (infografika) https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Mik_azok_az_alhirek
- **Hogyan csap be minket az agyunk?** (infografika) https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Hogyan_csap_be_minket_az_agyunk
- **Hogyan ismerd fel az álhíreket?** (infografika, IFLA)
https://www.ifla.org/files/assets/hq/topics/info-society/images/hungarian_-_how_to_spot_fake_news.pdf
- **Hogyan ismerheted fel az álhíreket?** (infografika, Európa Pont) <https://m.blog.hu/eu/europapont/image/2018/fake3.png>
- **Hogyan ellenőrizheted egy cikk hitelességét?** (infografika)
https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Hogyan_ellenorizheted_egy_cikk_hitelesseget
- **Honnan tudjuk, hogy egy híroldal megbízható-e?** (infografika)
https://buvosvolgy.hu/tudastar/cikk/Honnan_tudjuk_hogy_egy_hiroldal_megbizhatoe
- **Megosztás előtt nézz utána!** - Útmutató az álhírek felismeréséhez és a közösségi média használatához
<https://onebravething.eu/hu/oszd-okosan/#megoszt%C3%A1selottellenorizd>
- **Eli Pariser: Óvakodj az online szűrőburkoktól** (TED-videó)
https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles?language=hu
- **Érvelési hibák** (amelyeket ne kövessünk el, és amelyekre figyeljünk, hogy észrevegyük a megtévesztés és a manipuláció szándékát) – <https://a.te.ervelesi.hibad.hu/>
- **Álhírvadász teszt** – <https://alhirvadasz.hu/teszt>

2. Álhírekkel foglalkozó szervezetek

2.1. ÁLHÍREK KUTATÁSÁVAL, ELLENŐRZÉSÉVEL FOGLALKOZÓ SZERVEZETEK

- **Political Capital** – <https://politicalcapital.hu/>
 - Álhírvíz-sorozat https://politicalcapital.hu/hireink.php?article_read=1&article_id=2492
 - Hogyan küzdjünk a dezinformáció ellen? (útmutató) https://politicalcapital.hu/hireink.php?article_read=1&article_id=2328
 - Álhírek és a koronavírus
 - Burjánzanak az álhírek a koronavírus nyomában – https://politicalcapital.hu/hirek.php?article_read=1&article_id=2502
 - Az álhírek járványa: hogyan hitelesíti a koronavírus a hazugságot – <https://hu.euronews.com/2020/04/20/az-alhitek-anatomiaja-tenyek-hitelesitik-a-hazugsagot>
 - Álhírek elleni küzdelem az oktatásban (kutatási beszámoló) – https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=2476
 - Összeesküvés-elméletekkel és álhírekkel kapcsolatos összes publikáció: https://politicalcapital.hu/konyvtar.php?category_list=1&category_id=25&category_hun=%C3%96sszeesk%C3%BCv%C3%A9s-elm%C3%A9letek%20%C3%A9s%20%C3%A1lh%C3%ADrek
- **Urbanlegends.hu** – <http://www.urbanlegends.hu/>
- **Álhírvadász** (tudásbázis és teszt) – <https://alhivadasz.hu/>
- **Médiamanipuláció Facebook oldal** – <https://www.facebook.com/mediamanipulacio/>

2. Álhírekkel foglalkozó szervezetek

2.2. ÁLHÍREK ELLENI OKTATÁSSAL FOGLALKOZÓ SZERVEZETEK

- **Televele Egyesület** (tananyagok felsősöknek és fiataloknak) – <http://televele.hu/>
- **Idea alapítvány** (Infogrund tanárképzés) – <http://ideaalapitvany.hu/>
- **Digitális Gyermekvédelmi Stratégia** (tananyagok, kisfilmek, kortárs mentor program, tájékoztatók szülőknek, linkgyűjtemény) – <https://digitalisgyermekvedelem.hu/>
- **Bűvösvölgy** (a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság médiaértés-oktató központjai) <https://buvosvolgy.hu/>
- **Kamuhírek az iskolában** (az Urbanlegends négy cikkből álló sorozata az álhírekkel kapcsolatos iskolai oktatásról) <http://www.urbanlegends.hu/2017/06/kamuhirek-iskolai-oktatasa/>

3. További információforrások

- Facebook Súlyközpont az álhírekről <https://www.facebook.com/help/188118808357379>
- A Századvég folyóirat Álhírek száma (2017/2)
<https://szazadveg.hu/uploads/media/59888870e25b0/szazadveg-84-alhirek-201708.pdf>

3.1. KÁROS TARTALMAK, GYŰLÖLETBESZÉD

- Biztonságosinternet Hotline – <https://biztonsagosinternet.hu/>, <https://www.facebook.com/biztonsagosinternet>
- Saferinternet Magyarország – <http://www.saferinternet.hu/>, <https://www.facebook.com/SaferinternetMagyarország>
- Böngésző – <http://www.bongeszo.eu>
- A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság hotline szolgáltatása – <http://nmhh.hu/internethotline/>

3.2. ADATHALÁSZAT

- Nemzeti Kibervédelmi Intézet – <https://kiberhonap.hu/letoltesek>
- Neumann János Társaság – <https://njszt.hu/hu>
- Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság – <https://naih.hu/>

3. További információforrások

3.3. INFORMÁCIÓK ANGOLUL

- **Hogyan állapítsuk meg a fényképek hitelességét?** (Bellingcat)
 - https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2019/12/26/guide-to-using-reverse-image-search-for-investigations/?fbclid=IwAR086YvCHP9NxWGdRGW7oJxFF4GoQPRU1D6EDfd57elemX_1zTeVktB7NvY
 - <https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2015/05/08/manual-reverse-image-search-with-google-and-tineye/?fbclid=IwAR1YLbyqv--4Aumsdglwdij1v3Xp7lpnnZncs7OrbkCm61DB2SgTRe--Pog>
 - <https://www.bellingcat.com/resources/case-studies/2015/12/02/automatically-reverse-image-search-youtube-videos/>
 - <https://www.bellingcat.com/resources/2016/04/12/automated-reverse-image-search-part-2-vimeo/>
- **Hogyan állapítsuk meg a videók hitelességét?** (Bellingcat)
 - https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2017/06/30/advanced-guide-verifying-video-content/?fbclid=IwAR0-tl5666mHr6S15xKDn87pakungVN1bXPxh_GEC3L0yS-iYavi0isyWXY
 - <https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2017/06/30/advanced-guide-verifying-video-content/?fbclid=IwAR1QwYoyKGZgnhCKSBc27vaPf35YK8exE46NsPX5TwQwCuWGVpBJr69FwA4>
- **Hogyan állapítsuk meg a földrajzi információk hitelességét?** (Bellingcat) – <https://www.bellingcat.com/resources/how-tos/2015/07/25/searching-the-earth-essential-geolocation-tools-for-verification/?fbclid=IwAR3xxBXlp1BliXzPv7ciPJX4QeCV6BrdGy-lrPVE2FXSHr7GCvVXFdQuHGK>
- **Simulation Exercise: Media Manipulation** (SALTO-YOUTH) – <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/media-manipulation.975/>
- **News Literacy Project** – <https://newsliit.org/>
- **Checkology** (NLP) – <https://get.checkology.org/>

Köszönjük az érdeklődést!

Szívesen vesszük a kérdéseket és
visszajelzéseket!

info@politicalcapital.hu